

estiu Cultura

TWITTER: @ARAcultura

CONCHA
VELASCO
ACTRIU

“Se n’ha anat un dels grans. Saza era irrepertible. I no era un actor que expliqués acudits. En privat era un senyor molt seriós, culte i treballador”.



Saza, tot un còmic

Mor als 89 anys Josep Sazatornil,
un dels grans actors del cinema espanyol

TONI VALL
BARCELONA

“¡Felicidades mil, les desea Sazatornil. Y les abraza, Saza!” Sempre deia adéu de la mateixa manera. Tant si s’acomia-va després d’una entrevista com si li tocava agrair un premi. Saza portava incrustats a l’ADN el do de la comicitat, la simpatia i una eterna amabilitat, una manera de fer i de ser basada en la cavallerositat i la bonhomia. Aquest ras- tre del seu caràcter, lluny de ser una me- ra façana i prou, substanciava també la seva personalitat com a actor, com a cò- mic de raça que sempre complia amb la seva funció, el secundari que llançava la millor rèplica. La seva presència d’actor clàssic, de rostre tan reconeixible com entranyable, injectava categoria per si sola a qualsevol pel·lícula en què inter- vingués. Mai va presumir de ser un gran actor, però sí de la seva professional- itat i innata capacitat de treball. “Sem- pre faig el que em demanen amb la mà- xima dignitat que sé”, explicava fa anys en una entrevista radiofònica amb mo- tiu de l’estrena d’*Una pareja perfecta* (1998), de Francesc Betriu.

Josep Sazatornil i Buendía s’ha que- dat a pocs dies de complir noranta anys –va néixer el 13 d’agost del 1925 a Bar- celona– i deixa com a llegat seu una carrera increïble de més d’un centenar de pel·lícules i treballs tan memora- bles com aquell empresari català fabri- cant de porters automàtics que assis- teix a una cacera franquista per mirar de col·locar-ne uns quants i de pas pre- sumir d’esposa exuberant. És *La esco- peta nacional* (1978), esclar, l’obra mestra de Berlanga, que quedarà per sempre associada a les rèpliques engi- nyoses de Saza al costat d’una estirp inigualable d’actors: José Luis López Vázquez, Luis Escobar, Antonio Fer- randis, Amparo Soler Leal, Agustín González i tants altres.

Quan era un marrec, Saza ja ronda- va pels escenaris, als 21 va debutar com a professional al Teatre Victòria i amb trenta-i-pocs ja va formar la seva pròpia companyia teatral. Abans va ser a la de

Paco Martínez Soria, amb qui més tard tornaria a coincidir al cinema en pel·lícules com *La ciudad no espara mí* i *¿Qué hacemos con los hijos?*

A cavall entre els escenaris catalans i els madrilenys, ben aviat va fer forat també al cinema. *Fantasia española*, del 1953, va ser el seu debut a la pantalla i durant tres dècades va intervenir en una infinitat de comèdies d’un cinema espanyol que transitava entre la mal anomenada espanyolada que fonamen- tava la indústria i engreixava la taqui- lla i un vessant més creatiu que buscava trencar els motllos de l’encotillat i sem- pre gris franquisme. Saza era a tot arreu. Tant a les comèdies de batalla menys distingides –*Las que tienen que servir*, *El insólito embarazo de los Martínez*, *La zorrita en bikini*– com a les que propo- saven alguna cosa més que pit i cuixa: *Un millón en la basura*, *La vil seducción* o *El love feroz*.

Versatilitat i ofici

Va ser el secundari perfecte per a vehi- cles de lluïment d’estrelles del moment com Rocío Dúrcal –*Amor en el aire*, *Las Leandras*–, Marisol –*Solos los dos*, *Ca-*

rola de día, *Carola de noche*–, Peret –*Amor a todo gas*, *A mí las mujeres ni fu ni fa*– o Lina Morgan –*Una monja y un Don Juan* i *La llamaban la madrina*, to- tes dues dirigides per Mariano Ozores.

Va ser a *Mañana*, el debut a la direc- ció de José María Nunes, nom cabdal de l’Escola de Barcelona, i va formar part del brutal repartiment d’*El verdugo*, de Berlanga, nom fonamental de la seva carrera. També ho va ser el seu amic di- rector i productor barceloní Ignasi F. Iquino, que sempre comptava amb Sa- za per a les seves proverbials produccions *low cost*. La seva capacitat de totter- reny el feia participar a *La colmena*, el fresc de Mario Camus sobre la novel·la de Cela, i el mateix any 1982 a *El hijo del cura* –a major glòria de Fernando Este- so–, *Si las mujeres mandaran* (o *manda- sen*) i *La vendedora de ropa interior*. Als anys 80, la versatilitat i l’ofici guanyats a còpia de milers d’hores de rodatge l’acosten al cinema de directors com Fernando Trueba (*El año de las luces*), José Luis Cuerda (*Amanece, que no es poco*), altre cop Berlanga (*Todos a la cárcel*) i Antonio Mercero, de qui la se- va vidriòlica visió de Franco a *Espérame en el cielo* li va proporcionar el Goya al millor actor de repartiment del 1988.

Un senyor de Barcelona

La seva extraordinària ultraactivitat al cinema no el privava d’altres vessants. Va procurar no deixar mai el teatre. Les seves participacions als muntatges de *La venganza de Don Mendo*, *Filumena Marturano* i *Cuatro corazones con freno y marcha atrás* es recorden com a espe- cialment afortunades. També va provar sort a la televisió. Mai serà prou recone- gut, però una de les millors coses que mai ha fet TV3 en la seva història va ser confiar en el talent de grans actors cata- lans que havien fet quasi tota la seva carrera a Madrid i que mereixien reivin- dicació. Cassen a *De professió: A.P.I.*, Al- bert Closas a *Sóc com sóc* i Saza a *Tot un senyor*, totes elles dirigides pel gran Es- teve Duran (que ja duia *Doctor Capar- rós* a la motxilla, per cert) i que algú fa- ria santament d’editar en DVD d’una vegada. A *Tot un senyor*, Saza donava vi-

Català emprenyat i el pallasso blanc perfecte

L’actor Javier Cámara va descriure ahir Saza com “el pallasso blanc perfecte”. Seriós, amb cara de pal i un bigoti sever, la comicitat de l’ac- tor barceloní no estava en la rialla sinó en un prodigiós gest d’incom- prensió, com el del guàrdia civil que va interpretar a *Amanece, que no es poco* i que embogeix quan el sol surt per on no toca. “¡Yo no aguanto este sindió!”, crida mentre dispara al cel. Saza també dominava el gest de l’home superat per les circumstàn- cies, el d’empresari català de *La esco- peta nacional* que per aconseguir un negoci gens honest és capaç d’aguantar tota mena d’humiliaci- ons, i acaba emprenyat i perplex.

da a Narcís Pons i Rius, un apocat direc- tor de banca a qui traslladen d’imprevist al tranquil poble de Vilavallram per en- carregar-se de la sucursal de La Caixa Segura. La vida provinciana de la locali- tat es veu sacsejada per l’arribada d’un senyor de Barcelona a qui espanten els canvis.

Sempre discret, sempre humil, Saza era secretament feliç quan un s’hi acos- tava i li mostrava admiració. El vaig co- nèixer en un homenatge al Festival de Sitges i quan li van donar un premi Fo- togramas de Plata honorífic. M’hi vaig fer una foto. “Gràcies, noi! ¡Felicidades mil!”, em va etzibar. Gràcies, Saza, bon viatge! —



ANTONIO
RESINES
ACTOR

“Saza era un grandíssim actor. El públic l’estimava molt. Se’n pot anar ben content, perquè la gent li ha demostrat l’afecte que li tenien fins al final”.

ÁLEX DE
LA IGLESIA
DIRECTOR

“Cada vegada que mor un actor d’aquesta magnitud, mor un trosset del cor, cinematogràficament parlant. Era una peça clau del cinema espanyol”.



ISONA
PASSOLA
PRESIDENTA DE L’ACADÈMIA

“Va ser el gran secundari del cinema espanyol. Ho va tocar tot i va fer el que tots els actors somien: no parar de treballar fos en els papers que fos”.

JAVIER
CÁMARA
ACTOR

“Saza era un dels últims actors d’una generació brillant. Era el pallasso blanc perfecte, un actor fantàstic i una persona molt humil”.



EL RIURE PERPLEX
Saza en una imatge del 1967, quan ja era un dels actors més prolífics del cinema espanyol. FÉLIX GÓMEZ /EFE

5 interpretacions memorables



‘La escopeta nacional’

Jaume Canivell és l’empresari català a la recerca d’una concessió de porters automàtics durant una carera pagada per ell. El tràfic d’influències i les corrupteles no han sigut mai tan divertides.

‘Espérame en el cielo’

Alberto Sinsoles, el cap de propaganda del règim franquista, segresta un ortopedista i l’entrena per convertir-se en el doble perfecte de Franco. Saza sempre va ser el Martínez el Facha del cine, però poques vegades amb tanta convicció.



‘Amanece, que no es poco’

Saza va néixer per interpretar el guàrdia civil Gutiérrez. El seu diàleg amb Cassen sobre el lliure albir, la reprimenda a l’exiliat argentí per plagiar Faulkner i l’esclat de fúria contra el sol (“*¡No aguanto este sin-diós!*”) ja són història del cinema.

‘Una pareja perfecta’

Un atípic Saza amb barba i bastó encarna al film de Betriu un poeta homosexual amb ínfulas de geni –però en realitat mediocre i desconegut– que estableix una curiosa relació professional i personal amb un aturat a la quarantena.



‘Vete de mí’

L’últim paper de Saza, amb un lleuger tint autobiogràfic, va ser el d’aquest veterà actor que treballa al teatre La Latina. El director del film era Víctor García León, el fill de José Luis García Sánchez, que l’havia dirigit el 1975 a *El love feroz*.